

MSK TRG OD KNJIGE 2021 – OBRAZLOŽENJE ŽIRIJA

1. **PLAKETA – IZDAVAČKI PODUH VAT GODINE** – izdavačima *Besna kobila*, Zemun i Fakultet likovnih umetnosti, Kabinet grafike, Beograd, za knjgu *Oruđe delanja / Biljana Đurđević*.

Samo naoko se intrigantnom može učiniti odluka da se ove godine nagrada za izdavački poduhvat dodijeli jednom grafičkom romanu, i/ili monografiji, *Oruđe delanja / Instrument of Activity* koji je, u saradnji sa Kabinetom grafike beogradskog Fakulteta likovnih umetnosti, izdala *Besna kobila*. Naime, odluka je više posljedica intrigantnosti samog izdanja i njegovog briljantnog seciranja duha vremena u kojem je djelo nastalo i u kojem traje.

Oruđe delanja može biti monografija Biljane Đurđević, međunarodno značajne savremene umjetnice, ali i grafički roman bez riječi, ukoliko izuzmemo kratko i jezgrovito autorsko pojašnjenje na samom kraju izdanja. Podsjeća na *storyboard*, ali i *moodboard* (tabla atmosfere za animaciju), no suštinski je u pitanju ram za tjeskobu, prostor otuđenosti i vizuelno-filozofsku kritiku neoliberalnog kapitalizma, potrošačkog društva i mas medija. I upravo zbog toga je segment ovog multimedijalnog projekta, koji je svoj izraz pronašao u formi knjige, možda pravi alat sažimanja fokusa posmatrača ili konzumenta ili „čitaoca“. Možda čak snažniji i od animacije i slike, jer to vođenje iz stranice u stranicu je poput analogne interakcije, čiji je konačni rezultat snažna introspekcija i neizbježno preispitivanje vlastite pozicije u zarobljenom društvu.

Biljana Đurđević je knjigu nazvala po Aristotelovom izrazu „oruđe delanja“, kojim on, u djelu *Politika*, objašnjava voljni ulazak pojedinca u ropstvo. Upravo tu – u slobodnom prihvatanju da se robuje, po mišljenju autorice, nastaje ključni momenat za razumijevanje današnjice. Ovaj ciklus slika i crteža govori o apatičnosti čovjeka, o nevoljnosti da se on probudi iz novostvorenog svijeta u kome se živi da bi se proizvodilo, time hraneći jednu sistemsku hidru, koja zadire u sve aspekte života i koja nameće konzumerizam kao postulat bića naše savremenosti. U tom procesu stvaralac proizvoda je i konzument, ukodiran da stalno robuje sistemu kako bi bio dio sistema. Ujedno, višedecenijska medijska indoktrinacija postala je osnovno sredstvo manipulacije, i, upravo kroz manipulaciju, svi su objedinjeni, bez obzira na prividni status koji im je dat.

Inače, po svjedočenju autorice, tema sama po sebi imala je uporište u sve prisutnijim *sweat shop*-ovima (u bukvalnom prevodu „prodavnica znoja“). To je brutalni naziv za radionice koje su neuslovne za rad, a koje su prisutne svugdje, u svim zemljama i postale su naš svakodnevni život. Pojašnjavajući dalje istorijski i prostorni kontekst svojih radova, te filozofsko-političku dimenziju koja je čvrsto ukorijenjena u podtekstu, Biljana Đurđević neoliberalizam vidi kao antiklimaks ove civilizacije, koja uspješno uništava sve

oko sebe i samu sebe. Ovo nepresušno izjedanje svega uvelo nas je u anesteziju, i radnik, koji je nekad bio glavni šraf, sada živi u distopiji, disfunkcionalnom sistemu koji stvara ništavilo. Mi stalno pričamo o opcijama i mogućnostima, sve je uvezano u celofan, i time se još više umrtvljuje ono malo osjetljivog tkiva koje je ostalo.

Iako Biljana Đurđević tvrdi da je danas teško dići glavu i da je danas teško biti čovjek, njeni radovi, ovo izdanje, jeste poziv na otpor; štaviše, ono je sâm otpor. Upravo zbog toga, smatramo da je ova plaketa ne samo nagrada za izdavački poduhvat već i priznanje za hrabrost i izuzetnu vještinu govora bez riječi.

2. **PLAKETA – NAJLEPŠA KNJIGA** – izdavaču Srpsko pjevačko društvo *Jedinstvo*, Kotor, za knjigu *Otac Momo* / odgovorni urednik Vojin Lazarević.

Rečenica Van der Roeya „Manje je više“ bez ikakve rezerve može se primijeniti i na opremu knjige *Otac Momo*, u izdanju Srpskog pjevačkog društva „Jedinstvo“ iz Kotora. Ova monografija, pa i specifični cvjetnik tekstova, posvećenih arhijerejskom namjesniku bokokotorskom, parohu kotorskom, protojereju stavroforu Momčilu Krivokapiću, kandidovala se svojim minimalističkim pristupom u opremi za nagradu Najljepša knjiga na 19. Međunarodnom sajmu knjiga – Trg od knjige.

Već u prvom vizuelnom kontaktu sa knjigom, čitaocu je sve jasno. Njena svedena poruka, jasna simbolika i topla tekstura jasan su okvir sadržaja koji će uslijediti. Ta naglašena taktičnost, koja se sa korice prenosi na baršunasti mat papir, koji nosi svedeni i smireni slog, savršeni je prostor koji upotpunjuje pisanu riječ, ali gradi i atmosferu skladnosti sa životom i djelom Oca Moma, velikog poštovaoca usmene i pisane riječi.

Ljepota ove knjige je upravo u toj usaglašenosti sa sadržajem koji će vas sačekati u trenutku kada je budete uzeli u ruke.

3. **PLAKETA – DJEČIJA KNJIGA GODINE** – izdavaču *Pčelica izdavaštvo*, Čačak za knjigu *Biće jednom* / Uglješa Šajtinac.

Umjesto ustaljenom pripovjednom intonacijom *Bilo jednom*, novi roman Uglješe Šajtinca, koji je pisac namijenio djeci i mladima, obilježen je profetskim naslovnim riječima *Biće jednom*. Šajtinac daje svojim čitaocima sumornu, apokaliptičnu viziju budućnosti u kojoj, pet stotina godina poslije nas, Zemlju više ne naseljavaju ljudi nego njima samo fizički slični roboti, androidi. Ti savršeni primjerci vještačke inteligencije ne žive, nego traju, obdareni sposobnošću trenutnog sakupljanja informacija, izvođenjem najstroženijih računskih operacija i beskrajnom memorijom, ali lišeni osjećanja i strasti, djece i škola, mudrosti i nada. Oni obitavaju pustu, sprženu zemlju, na kojoj više nema zelenila i životinja i gdje rijetko slijeti tek poneka ptica. Tom svijetu-nesvijetu suštinski nedostaje nesavršenstvo, to jest, odrastanje i život. Šajtinac u svojoj zanimljivoj

pripovijesti ipak ostavlja mogućnost da čovječanstvo još jednom krene otpočeka, u potpunosti se obnovi i dostigne sudbonosnu tačku raskršća, od koje bi trebalo, ne ponavljajući greške, da krene novim putem. Zato je ovo djelo-opomena. Upečatljivo djeluje okolnost da je autor šansu sa spas čovječnosti sagledao prije svega u iskustvu i znanju pohranjenom u knjigama. Knjige u ovom romanu postaju gotovo novi sveti uzori prema kojima se, uz bolna saznanja o već jednom prokockanoj prilici, može opet uspostaviti dostojanstvena, kreativna i emocijama bogata ljudskost. Knjigu je antiutopijskim prizorima sumraka i katastrofe, koji su urađeni snažnim ekspresionističkim gestom, ilustrovao Kosta Milovanović.

4. **PLAKETA – NAJBOLJA EDICIJA** – Izdavačkoj kući *Pčelica izdavaštvo*, Čačak za *Znamenite Srпкиnje iz pera književnica za decu*.

Najboljom zbirkom izloženom na ovogodišnjem Međunarodnom sajmu *Trg od knjige* Žiri proglašava ediciju Izdavačke kuće *Pčelica*, Čačak, *Znamenite Srпкиnje*. Po koncepciji izdavača, čije je predstavništvo u Podgorici, *Pčelica Juing*, o značajnim ženama, koje su kroz istoriju dale izuzetan doprinos srpskoj kulturi, pisale su takođe žene, to jest, književnice za djecu, što je, s onu stranu svakog doktrinarnog feminizma, trebalo da pruži djela specifičnog senzibiliteta i dugo zanemarivane kreativne potencije. Do sada je u ediciji objavljeno devet ilustrovanih biografija – o Žanki Stokić, Milevi Marić Ajnštajn, Milici Stojadinović Srпкиnji, Mini Karadzić, Mileni Pavlović Barili, Desanki Maksimović, Nadeždi Petrović, Isidori Sekulić i Milunki Savić. Sa mnogo inspiracije i već dokazanog literarnog talenta, o njima su pisale, bilo strože dokumentarnim stilom, bilo lirski poneseno, Gordana Vlajić, Zorica Kuburović, Lidija Nikolić, Gordana Timotijević, Vesna Aleksić, Violeta Jović, Olivera Nedeljković, Gordana Maletić i Slavka Petković Grujičić. Sva njihova biografska kazivanja likovno je oplemenio akademski slikar i ilustrator Igor Krstić. Takođe, metodološki jedinstveno, svaka od ovih knjiga donosi na kraju *Hronologiju života* kulturne junakinje kojoj je posvećena. Ediciju za izdavača potpisuje urednik Goran Marković. Riječ je o dobro osmišljenom poduhvatu, koji će kod djece podsticati potrebu za stvaranjem i pokazivati im da do zvjezdanih visina sebe, svoga roda i čovječanstva mogu doći samo uz veliki trud, probijajući se, kao što sugeriše stara latinska izreka, kroz mnoge prepreke i gusto izraslo trnje.